

V. Shcherbak

FORMATION OF THE CONCEPT OF “RUS’ PEOPLE” AND CREATION OF STATEHOOD IDEA IN UKRAINE

The paper analyzes the origins of the concept of “Rus’ people” through the formation of historical and genetic relationship between Princely Rus and Cossack Ukraine. The attention is focused on the role of Zaporozhian Army in shaping the views on Rus’ people as an all-sufficient political community and the emergence of the state idea which is manifested in the form of Cossack autonomy.

Keywords: polemical literature, Rus’ people, Cossacks, Ukraine, state idea.

Матеріал надійшов 04.02.2014

УДК 94(477):355.311(092)“1632/1656”

Гаврилюк І. В.

КОМАНДНИЙ СКЛАД ПРИВАТНИХ ВІЙСЬК КНЯЗЯ ВЛАДИСЛАВА ДОМІНІКА ЗАСЛАВСЬКОГО ПРОТЯГОМ 1632–1656 рр.

У статті розглянуто командний склад приватних військ острозького ордината, князя Владислава Домініка Заславського у другій чверті XVII ст. Висвітлено принципи формування надвірних армій в Речі Посполитій, проаналізовано структуру офіцерського складу приватних формувань, подано біографії найвидатніших князівських офіцерів того часу та наведено роки служби восьми десятків представників командного складу військ Владислава Домініка Заславського у зазначений період часу.

Ключові слова: командний склад, приватні війська, Владислав Домінік Заславський, Річ Посполита.

В Європі під час розпаду середньовічної моделі організації війська та переходу до практики формування державних армій приватні підрозділи можновладців залишалися одними з небагатьох стабільно існуючих збройних формацій. Протягом XV ст. вони поступово перетворювалися на особисті гвардії того чи іншого достойника. В Короні Польській та Великому князівстві Литовському (далі – ВКЛ) від поч. XVI ст. почали формуватися надвірні війська певних магнатських родів, які незабаром перетворилися на окремі приватні армії. Упродовж XVII–XVIII ст. магнатські приватні формування відігравали помітну роль в житті усєї Речі Посполитої. Неодноразові спроби їх обмеження не приносили ніякого

успіху через специфіку державного устрою та соціальної структури Речі Посполитої.

Наведемо коротке визначення: приватні магнатські війська – збройні відділи, які різними засобами утримувалися у володіннях можновладців та використовувалися останніми для своїх цілей.

Дане дослідження присвячено командному складу надвірних¹ військ одного з найзаможніших

¹ Ми вживаємо слова «приватний» та «надвірний» як синоніми. На практиці ж приватне військо – це вся армія певного можновладця, натомість надвірною (бо знаходилася «на дворі», «при дворі») була лише його гвардія – елітний підрозділ приватного війська. Також, зважаючи на бідність джерельної бази, у дослідженні не розрізняються командний склад підрозділів Острозької ординації і офіцери власне приватних військ Владислава Домініка Заславського.

магнатів Речі Посполитої середини XVII ст. – другого острозького ордината (1621–1656), коронного конюшого (1636–1656), луцького старости (1639–1656), сандомирського (1645–1649) та краківського воєводи (1649–1656) Владислава Домініка Заславського (1616–1656)². Ми зосередимо свою увагу на полковниках³, ротмістрах⁴, поручиках⁵ і хорунжих⁶ князівських приватних формувань.

Загалом, магнатські підрозділи склалися переважно з професійних жовнірів, особливо офіцерський корпус, а також із підданих селян і міщан з приватних сіл та міст. У приватних хоругвах також служило чимало іноземців, особливо в надвірних гвардіях⁷.

На жаль, невідомим лишається становий склад надвірних армій, якщо розглядати їх за родами військ. Приватні гусарські та козацькі хоругви, як правило, формувалися зі шляхти, яка була осаджена в магнатських володіннях. У гусарії служили багатші шляхтичі, в козацьких хоругвах (а також татарських і волоських) – бідніші. У легкій кінноті – татарських і волоських хоругвах – значилося чимало іноземців (татар, волохів тощо), втім останні часто були асимільовані та, як правило, пов'язані родинними зв'язками з місцевим населенням. Драгуни і гайдуки вербувалися здебільшого із заможних селян чи бояр.

Командний склад приватних військ Владислава Домініка Заславського – офіцери князівських хоругв, принаймні ті, чия біографія є бодай трохи знаною (в переважній більшості ротмістри), значились або слугами, або клієнтами Владислава Домініка. Якщо говорити про майновий статус, то лише Добеслав Чеклінський і його брат Олександр походили із заможної родини. Натомість четвірка найвизначніших ротмістрів Владислава Домініка (Кшиштоф Корицький, Ян Конрадський, Анджей Суходольський і Станіслав Гурський), котрі з успіхом, особливо двоє перших, служили і в коронній армії, були

вихідцями з дрібношляхетських родин. Очевидно, як і велика кількість бідної шляхти, вони довгий час шукали собі «доброго пана», аж поки не стали служити в надвірних військах князя Заславського. Всі четверо офіцерів присвятили військовій службі більшу частину свого життя, Кшиштоф Корицький, якщо вірити розміщеній в Польському біографічному словнику (далі – ПБС.) біографії, віддав армії близько п'ятдесяти років і досяг неабияких успіхів, зокрема дослужився до чину генерал-майора коронної армії. Життєписи декількох ротмістрів (Кшиштоф Корицький був ще й полковником) Владислава Домініка, чий біографії вдалося або відшукати в ПБС, або реконструювати самотужки, подано далі.

Біографії наведені в алфавітному порядку за прізвищами.

Гурський Станіслав (помер 1654 р.). Життя одного з найвизначніших ротмістрів князя Владислава Домініка Заславського залишається для нас загадкою, зокрема про нього немає статті в ПБС. На час початку Хмельниччини Станіслав Гурський значився командиром козацької кватерної хоругви і був учасником битви під Жовтими Водами. Брав участь у битвах під Зборовом, Берестечком, Батогом тощо. Гурський (очевидно, йдеться саме про Станіслава) згадується в реєстрах також у ранзі ротмістра надвірної гусарської хоругви Владислава Домініка Заславського – він, як командир підрозділу, тримав найбільший почет: вісім коней [12]. У лютому 1653 р. мав під командою цілий полк, що стояв у Корці й діяв на кордоні Волині та Київщини [14, с. 65]. Наприкінці того ж року (20 грудня в обозі під Жванцем) полковник ЙКМ (Його Королівської Милості. – *І. Г.*) і київський підчаший Станіслав Гурський був призначений одним із послів від коронної армії на варшавський сейм 1654 р. і мав передати монарху «Інструкцію від війська коронного польського і чужоземного народу до ЙКМ». До речі, у п. 22 цієї «Інструкції...» йшлося саме про нашого героя: «За ЙМ пана Гурського, підчашого київського, ротмістра ВКМ (Вашої Королівської Милості. – *І. Г.*) просимо... аби його ВКМ милостивою ласкою своєю в нагороду за витрати його підтримав» [26]. Ян Казимир проханням війська нехтувати не наважився – Гурському були пожалувані певні земельні наділи [19, с. 113]. Напевне відомо, коли та за яких обставин Станіслав Гурський загинув. В одному з польських щоденників натрапляємо на фразу, що «пана Гурського, турчина, послано з кількома хоругвами в Полісся, громити козаків. Він, зіткнувшись із ворогом за Острогом, загинув» [2, с. 109]. Також у листі

² Нижня хронологічна межа дослідження продиктована повноліттям Владислава Домініка Заславського та його входженням у повноправне володіння Острозькою ординацією та іншим комплексом маєтків (1632 р.); верхня хронологічна межа означена смертю князя (1656 р.).

³ Полковник – військове звання (чин) старшого офіцерського складу.

⁴ Ротмістр – (пол. *Rotmistrz*, від нім. *Rittmeister* – майстер їзди) – військове звання (чин) старшого офіцерського складу.

⁵ Поручик – (пол. *Porucznik*, від чеськ. *Poručík*) – військове звання (чин) молодшого офіцерського складу.

⁶ Хорунжий – (від хоругва, корогва – стяг, прапор). У військових реєстрах чин хорунжого вперше з'явився 1589 р. Його отримував воєв, який носив і відповідав за прапор. З початку XVIII ст. у європейських арміях хорунжий став найнижчим офіцерським званням.

⁷ Як приклад: *Regestr Gwardiej Nadwornej Xcia Władysława Dominika Zasławskiego a die 5 Sept. aż do dnia 3 Octob. 1654 r.* – WAP Kraków. Zbiory na Wawelu. – Sanguszkowie ze Sławuty Nr 148.

до царя Олексія Михайловича від 12 (22) жовтня 1654 р. з Білої Церкви Богдан Хмельницький, крім іншого, згадує про те, що «под Луцком полк ляцкий збили и самого полковника Станислава Кгурского на том же бою убили, и едва кто с того бою ушел» [2, с. 116]. Очевидно, що відділ Гурського розгромлено на початку жовтня 1654 р. Єрлич пише, що полк Гурського був знищений 5 жовтня в милі від Острога біля села Хорова [21, с. 167]. Неясно, чому нашого героя названо «турчином», очевидно, він мав східне походження (татарське, черкеське тощо).

Гурський, можливо, був родичем вже згаданого Йоахима Єрлича. Останній в своєму «Літописі...» зазначав: «Сестри матері моєї, тітки мої, теж заміжні були... третю тітку було видано за пана Станіслава Гурського з дому Фірлеїв, та сина мала єдиного, котрий служив весь час, оженився і бездітним помер» [21, с. 90].

Конрадський Ян (помер 1653 р.) – ротмістр коронної армії з 1653 р. У нагороду за військові заслуги nobilitований 1649 р. [17, с. 112]. Життя Яна Конрадського – один із небагатьох прикладів блискучої кар'єри професійного (заводового) офіцера, котрий служив у війську менше десяти років. Протягом 1649–1653 рр. він був товаришем і ротмістром козацької хоругви князя Владислава Домініка Заславського. У 1649–1650 рр. значився ротмістром князівської волоської хоругви. В грудні 1652 р. листувався з Богданом Хмельницьким щодо передислокації певних коронних підрозділів на схід, що непокоїло козацького гетьмана [15, с. 21]. 1653 р., під час жванецької кампанії, Ян Конрадський був уже полковником. На чолі окремої групи коронних військ від початку року воював на Поділлі (зокрема 28 лютого ним був розбитий великий козацький загін), а згодом діяв у районі Сучави проти козацьких військ Тимофія Хмельницького. Після здобуття Сучави повернувся до королівського обозу під Жванець, де незабаром помер від дизентерії, що лютувала в польському таборі.

Корицький Кшиштоф [24, с. 138–141] (помер 1677 р.) – генерал-майор коронної армії Речі Посполитої. Народився на початку XVII ст., найпізніше 1612 р. Походив, ймовірно, з шляхетського роду Корицьких, власників сіл Коритниця та Воля Корицька у Стенжицькому повіті Сандомирського воєводства [32, с. 55, 58, 69]. Розпочав військову службу приблизно 1626 р. Доля Корицького до 1646 р. є мало званою. Очевидно, в цей час він мав якісь зв'язки з татарами і вивчив татарську мову; під час ймовірного полону та перебування в Криму зав'язав побратимство з Сефер-беєм. Від другої половини 1630-х рр. Кши-

штофа Корицького можна вважати за клієнта або слугу Владислава Домініка Заславського. За однією з версій, розпочинав свою службу на дворі князя в якості покойового [16, с. 59]. Часто їздив із листами князя, зокрема до Альбрехта Станіслава Радзівіла [6] та Януша Радзівіла [30, с. 61]. Очевидно, зарекомендував себе талановитим військовим, бо вже в січні 1646 р. на чолі 800 надвірних жовнірів свого патрона взяв участь у виправі проти татар. З вибухом Хмельниччини, як князівський ротмістр та полковник (командуючий приватним корпусом) Владислава Домініка, брав участь у битвах під Корсунем, Костянтиновом, Пилявцями та Зборовом. 1650 р. за воєнні заслуги Кшиштоф Корицький отримав село Бишув у Галицькому повіті. Від квітня 1650 р. до березня (?) 1655 р. він – поручик компутової козацької хоругви князя Владислава Домініка Заславського та полковник його приватних військ. 1651 р. брав участь у зимово-весняній компанії гетьмана польного коронного Марціна Калиновського та у Берестецькій битві. Наступного року, під Батогом, був узятий в полон, втім незабаром відпущений на волю своїм побратимом Сефер-беєм. Влітку 1652 р. їздив послом до Бахчисарая, де намагався розірвати (шляхом підкупу деяких ханських урядовців) козацько-татарський союз, проте його місія не вдалася [15, с. 26; 21, с. 142]. 1653 р. взяв участь у Жванецькій компанії. Того ж року Кшиштоф Корицький був пожалований новгородським хорунжим. Від липня 1653 р. до червня 1655 р. значився ротмістром козацької і волоської хоругв. Брав участь у охматовській виправі. Очевидно, в цей час Кшиштоф Корицький остаточно залишає службу в князя Заславського. Останній, як відомо, під час «потопу» залишився вірним королю Яну Казимиру, натомість Корицький восени 1655 р., перебуваючи в складі дивізії Олександра Конєцпольського, був одним із головних ініціаторів переходу на бік шведів. Вже в середині жовтня разом із іншими офіцерами дивізії підписав акт підданства королю Густаву Адольфу. Служив у шведській, а згодом бранденбурзькій арміях. У червні 1659 р. повернувся на польську службу, здобув амністію й добився повернення всіх конфіскованих земель. З тих часів у Кшиштофа Корицького зав'язалися тісні стосунки з майбутнім королем Яном Собеським і його дружиною Людвигою Марією. 1661 р. номінований генерал-майором коронної армії. Влітку 1665 р. був призначений Яном Казимиром комендантом пруських фортець [20], зокрема Ельблонгу і Торуня [22, с. 135]. Незмінний учасник бойових дій 60–70-х рр. проти турків і татар. У компанії 1676 р., очевидно за станом здоров'я, участі не брав.

Завдяки вдалому одруженню надбав великі маєтності в Пруссії [28, с. 77].

Помер Кшиштоф Корицький в лютому 1677 р. Тоді ж рідними був складений посмертний інвентар його речей [7, с. 459–461].

Суходольський Андрій (Анджей) [25, с. 266–267] (помер 1656 р.) – литинський староста, ротмістр. Походив зі шляхетської родини. Ймовірно родове гніздо Суходольських – село Суходуль (Суходоль) у долинському старостві на Червоній Русі [4, с. 211]. 1648 р. значився на службі сандомирського воєводи Владислава Домініка Заславського як ротмістр його козацької хоругви. Брав участь у битві з козацькими військами Максима Кривоноса під Костянтиновом. У першій половині 1649 р. перебував на Волині, де, боронячи князівські маєтності (зокрема Острог), розбив козаків у сутичці в Ташках. На початку червня белзький каштелян Анджей Фірлей вислав Суходольського на розвідку з-під Заслава на чолі полку Владислава Домініка. В районі Сульжинець Анджей Суходольський натрапив на два козацькі полки й після отримання допомоги від Фірлея здобув перемогу. Під час Зборівської битви разом із Кшиштофом Корицьким і Станіславом Гурським керував надвірними військами князя Заславського, захищаючи переправу коронного війська. На початку червня 1651 р. Суходольський прибув із Дубна до обозу коронної армії під Сокалем, повідомивши про рух військ Богдана Хмельницького. Ймовірно, брав участь у битві під Берестечком на чолі приватних військ князя Заславського. Після битви був висланий на під'їзд аж до Вінниці, звідки приніс звістки про рух татар. Після Батозької битви і знищення більшості коронного війська козацька хоругва Суходольського (194 коня) з 3-го кварталу 1652 р. була зарахована до компуту. Тоді ж, за свої заслуги, по загибелі Самуеля Калиновського, отримав Литинське староство у Брацлавському воєводстві. 1654 р., вже в якості полковника, брав участь у битвах проти козацько-московських військ Богдана Хмельницького й Василя Бутурліна. Так, у листі до царя Олексія Михайловича від 28 вересня (8 жовтня) 1654 р. з табору під Крилівцями Богдан Хмельницький згадує про розгром полку Анджея Суходольського: «...посылали мы згоном на обоз князя Доминика, воеводы краковского, полковников своих... меж Острогом и Межиречем обоз дня 18-го сентября взяли Андрея Суходольского, старосту литинского, полковника князя Доминика, воеводу краковского со всем полком разбили в том же бою, Менчицкого старосту, Остружского, Цеклинского (Чеплінського [21, с. 167]) ротмистра и иных ротмистров и менших людей немало побили ...» [2, с. 115].

Був одружений з Оленою Олександрівною з роду Киселів [1, с. 234].

Помер Анджей Суходольський в середині лютого 1656 р.

Суходольський Станіслав [25, с. 299–300] (помер 1682 р.) – королівський ротмістр, чернігівський ловчий і підстолій. Походив із родини Суходольських. Був племінником Анджея Суходольського. Починав службу в кварціаному війську. Від 1649 р. брав участь у битвах з військами Богдана Хмельницького, ймовірно в козацькій хоругві Анджея Суходольського. Після битви під Батогом отримав приповідного листа на формування панцерної хоругви в 150 коней, котра вже наступного року взяла участь у жванецькій кампанії короля Яна Казимира, спочатку у полку руського воєводи Станіслава Лянцкоронського, а потім у складі полку краківського воєводи Владислава Домініка Заславського. Протягом 1654–1655 рр. Суходольський брав участь у військових діях проти козацько-московських військ. Під час «потопу» Станіслав Суходольський лишився вірним королю Яну Казимиру і в 1662 р. за військові заслуги отримав уряд чернігівського ловчого. До кінця 70-х рр. брав участь у військових діях в Україні. Помер в січні 1682 р.

Чеклінський Добеслав [23, с. 36] (помер 1653 р.), син Миколая Чеклінського. Був вихований в кальвінізмі. Ще в молодості, переконавшись, як сам говорив, в тому, що релігія його неправдива, перейшов у католицизм. Навчався у Краківському університеті в 20-х рр. XVII ст. Мав добрі стосунки з Єжи Осолінським, брав участь у посольстві останнього до Риму. Від 1645 р. – чеховський каштелян. Брав участь у Пилявецькій битві, після чого на сеймі боронив князя Заславського, клієнтом якого він був. Очевидно, що лише формально значився ротмістром князівської гусарської хоругви.

Був одружений з Катажиною Софією Костюкою, власницею великих маєтностей в Малопольщі [8, с. 146–147].

Ранг і позиція хоругви у війську – коронному та надвірному – значною мірою залежала від особи ротмістра. Його позиція в суспільній ієрархії, а також фактична роль в армії, підносили статус хоругви. Так, магнат, будучи ротмістром, зміцнював свою політичну й суспільну позиції. Ротмістр, часто маючи в компуті кілька хоругв і піших регіментів, здобував собі популярність і визнання поміж шляхти.

Більшість ротмістрів лише номінально виконували свої функції. Часто фактичне керівництво тим чи іншим підрозділом здійснювали поручики, призначені тими ж ротмістрами. Формою винагороди поручикам слугували дохід із ротмістрського

почту і т. зв. сліпі почти⁸. Поручиками здебільшого ставали досвідчені жовніри, які, до того ж, користувалися прихильністю ротмістрів. Отримання цього чину, доволі високого у військовій ієрархії, давало шанс на подальшу успішну кар'єру – військову та суспільно-політичну, а, отже, це була можливість швидкого збагачення. Досить часто поручики командували великими групами військ і навіть керували окремими бойовими операціями. Фактичні командири, вони, звичайно, лишалися в підпорядкуванні ротмістрів [18, с. 71].

Далі у таблицях 1, 2, 3 і 4 ми спробували навести узагальнену та систематизовану інформацію по всіх віднайдених у джерелах князівських полковниках (сім позицій), ротмістрах (сорок одна позиція), поручиках (двадцять дев'ять позицій) і хорунжих (вісім позицій) та про час їх служби в приватних військах Владислава Домініка Заславського. Загалом вдалося відшукати дані про сімдесятьох вісьмох осіб (деякі офіцери, як-от Кшиштоф Корицький, Андрій Суходольський чи Самуель Калусовський зазначені двічі: перші двоє як полковники і ротмістри, третій як ротмістр і поручик). Стосовно головних зауважень щодо наведених далі таблиць:

- подана інформація не може вважатися повною, зважаючи на брак та розпорошеність джерел. До того ж період т. зв. «золотого спокою» (1638–1648 рр.) – відсутність значних зовнішніх війн і козацьких повстань – не сприяв частій появі князівських жовнірів на сторінках тогочасних документів. Отже, лівова частка віднайдених нами даних стосується періоду Хмельниччини;
- головний масив інформації щодо надвірних офіцерів Владислава Домініка Заславського міститься в книгах судово-адміністративних установ. Останні зберігаються у фондах Центрального державного історичного архіву України у м. Києві: Житомирський (ф. 11), Кременецький (ф. 21), Луцький (ф. 25), Володимирський (ф. 28) гродські та Луцький (ф. 26) земський суди. Тому ми дозволили собі не переобтяжувати текст посиланнями на місцезнаходження даних про кожну особу. Натомість є посилання на всі інші джерела, в котрих також містилась інформація про князівських офіцерів;
- знак питання біля прізвища та ім'я офіцера означає нашу невпевненість у тому, що цей жовнір служив саме у приватних підрозділах Вла-

дислава Домініка Заславського. Наприклад, хоругва Миколая Киселя (брата Адама Киселя) була в складі князівського надвірного корпусу під Зборовом влітку 1649 р., проте сам Кисіль ніде не названий ротмістром Заславського. Знак питання в розділі «Роки служби» (табл. 1 і 2) показує наше незнання або нашу невпевненість у точних строках перебування того чи іншого офіцера на князівській службі;

- у таблицях вказані лише ті роки служби офіцерів у приватних військах Владислава Домініка Заславського, яким вдалося знайти підтвердження в джерелах. Через вже згадуване явище жовнірської «подвійної служби» ми не маємо достовірної інформації, коли той чи інший ротмістр полишив князівські війська (якщо це взагалі відбулося) й перейшов на службу, наприклад, до коронної армії. Яскравим прикладом можуть бути Олександр Жолкевський, Марек Гдешинський чи навіть Кшиштоф Корицький. Здебільшого невідомими лишаються також роки смерті наших героїв. Окрім Кшиштофа Корицького, також є незаними терміни початку служби всіх офіцерів на дворі у Владислава Домініка. Отже, ми виходили з наявності інформації про участь офіцера в певній військовій кампанії саме в складі корпусу Владислава Домініка чи складеної особисто на нього або на його хоругву судової протестації внаслідок скоєння жовнірами якихось протиправних дій. Тому представлені нами дані не можуть вважатися повними та абсолютно достовірними. Не виключено, що той же Олександр Жолкевський лишався на службі в князя Заславського й після 1649 р., а Добеслав Чеклінський міг формально значитися ротмістром аж до своєї смерті в 1653 р.;
- на жаль, про поручиків, а особливо хорунжих князівських військ, інформації збереглося дуже мало. Природно, з ними також постала проблема «подвійної служби», адже в цьому питанні вони були залежними від своїх ротмістрів. У таблицях, присвячених молодшому офіцерському складу (табл. 3 і 4), спочатку наведено список поручиків і хорунжих у алфавітному порядку за прізвищами, в другому розділі – список ротмістрів, в чийх хоругвах служили згадувані жовніри. Третій розділ – роки, протягом яких визначений поручик перебував на службі в надвірних військах князя Заславського. Відкритим лишається питання стосовно Яна Загрубського з волоської хоругви Кшиштофа Корицького – швидше за все, той підрозділ перебував на коронній службі;
- усі списки офіцерів наведено в алфавітному порядку за прізвищами.

⁸ Кількість жовнірів (т. зв. «коней» в кінноті та «порцій» в піхоті), яка була записана в реєстрах для виплат жалування, різнилася від числа вояків, насправді придатних до бойових дій (перших в середньому було на 10–15 % більше). Різниця, з огляду на прийняту у військах Речі Посполитої систему оплати офіцерського складу із загальної кількості грошей, котрі виділялись на оплату всього підрозділу, була винагородою для ротмістрів і поручиків [29, с. 31].

Таблиця 1. Полковники приватних військ князя Владислава Домініка Заславського

Полковник	Роки служби
Балабан (очевидно, помилково названий полковником приватного корпусу Владислава Домініка Заславського під Берестечком, оскільки полковником на той час був Корицький Кшиштоф)	1651 р.
Корицький Кшиштоф	1646–1655 рр.
Лац Самуель (?) (командував частиною приватних військ Владислава Домініка Заславського під Пилявцями, проте його звання у князівському війську лишається невідомим)	1648 р.
Мястковський Войцех [31, с. 92] (подольський стольник і генеральний комісар маєностей Владислава Домініка Заславського) (?)	Перша половина 1630-х рр.
Суходольський Андрій	1649–1654 рр.
Тжечецький Станіслав [9]	Друга половина 1620-х рр., точно перебував на службі у Владислава Домініка Заславського протягом 1627–1639 рр.
Хоїнський [27]	1638 р.

Таблиця 2. Ротмістри приватних військ князя Владислава Домініка Заславського

Ротмістр	Роки служби
Вачовський Зигмунт	(?)
Вольський Олександр [10]	1649–1653 рр.
Вроновський [27]	1638 р.
Гдецинський Марек	1638 р. (?), 1649 р.
Горський Іван [3, с. 287]	1633 р.
Гурський Станіслав	1638, 1649–1654 рр.
Жолкевський Олександр	1649, 1653–1654 рр. (?)
Завальський	1651–1653 рр.
Закревський Кшиштоф	1650 р.
Заруцький	1648–1649 рр.
Збруцький	1648 р.
Калусовський [27]	1638 р.
Калусовський Самуель (можливо, це той самий офіцер, який служив і 1638 р.)	1649–1650 рр.
Кисіль Миколай (?)	1649 р.
Конрадський Ян	1649–1653 рр.
Корицький Кшиштоф	1640–1655 рр.
Корицький Петро	1648–1650 рр.
Косак(н)овський Петро (гусарська хоругва Владислава Домініка Заславського), згодом цією хоругвою командував Самуель Калусовський	до 1649 р.
Красиновський	1649–1650 рр.
Ліповецький («капітан драгунський») [27]	1638 р.
Мелецький (?) [27]	1638 р.
Олдаковський [27]	1638 р.
Пелка Адам	1649 р.
Покацький (Сохацький) (ротмістр татарської хоругви з Дубна) (?) [13]	1649 р. (?)
Пшилуцький [27]	1638 р.
Радлінський Станіслав	1653–1654 рр.
Радловський Стефан – «ротмістр над пехотою» Владислава Домініка Заславського	1647–1648 рр.
Ремчицький (?)	1651 р.
Русиновський Андрій	1649–1653 рр.
Севрук Федір («ротмістр піхотний»)	1647 р.
Суходольський Андрій (1651 р. значився також «капітаном люду пешого» Владислава Домініка Заславського)	1648–1654 рр.
Суходольський Станіслав	1649–1653 рр.
Тремецький Адам [12]	1649–1650 рр.
Форнос (Фернос) Генріх	1647–1648 рр.
Хмелецький Рафал	1648–1649 рр.
Царина	1650 р.
Ч(Ц)еклінський Добеслав	1648–1650 рр.
Ч(Ц)еклінський Олександр	1653–1654 рр.
Черминський Андрій [3, с. 287]	1633 р.
Чечель [27]	1638 р.

Таблиця 3. Поручики приватних військ князя Владислава Домініка Заславського

Поручик	Ротмістр	Роки служби
Балент	Корицький Кшиштоф	1653 р.
Бельдовський (Бельровський) Ян	(?)	1647–1648 рр.
Боровицький Єжи [11]	Волоська хоругва (?)	1641 р.
Валишевський (намісник)	Корицький Кшиштоф	1649–1650 рр.
Волошин Констант (Констант)	Конрадцький Ян	1649–1650 рр.
Вольський Станіслав	Гурський Станіслав	1649, 1654 рр.
Гурський («брат рожоний» Гурського Станіслава)	Гурський Станіслав	1651 р.
Загрубський Ян (?)	Корицький Кшиштоф (волоська хоругва)	1654 р.
Залеський Олександр	Конрадцький Ян Корицький Кшиштоф	1649–1650 рр. 1650–1651 рр.
Залеський Ян	Конрадцький Ян	1649–1650 рр.
Зборовський	Конрадцький Ян	1651 р.
Калусовський Самуель	Ч(Ц)екліпінський Добеслав	1649–1650 рр.
Кгерановський Миколай	Корицький Кшиштоф	1649–1650
Кгрусмольський	Гурський Станіслав	1650 р.
Кучборський Ян	Шемберк Яцек після Конрадцького Яна	1654 р.
Лащовський	Пелка Адам (?)	1649 р.
Озусев	Царина	1650 р.
Олексич (Олексіч, Олексіц, Олекшиц) Павло	Корицький Кшиштоф	1649–1650 рр.
Подлеський Єжи	Жолкевський Олександр	1654 р.
Русецький Петро	Ч(Ц)екліпінський Олександр	1654 р.
Сандомирський	Конрадцький Ян	1651 р.
Севрюк Федір	Закревський Кшиштоф Тремелський Адам	1650 р.
Скотніцький Кшиштоф [12]	Гурський Станіслав (гусарська хоругва)	(?)
Суходольський Францішек	Суходольський Андрій	1654 р.
Хмелецький Рафал	Корицький Петро	1650 р.
Черкавський Стефан	Жолкевський Олександр	1654 р.
Черке(а)с Міхал	Корицький Кшиштоф	1651, 1654 рр.
Чеховський	Корицький Петро	1648–1650 рр.
Шашевський Ян	Гурський Станіслав	1649–1651 рр.

Таблиця 4. Хорунжі приватних військ князя Владислава Домініка Заславського

Хорунжий	Ротмістр	Роки служби
Гжимальський Самуель [5]	Гурський Станіслав	1651 р.
Добжинський [27]	Вроновський	1638 р.
Заяць	Гурський Станіслав (гусарська хоругва)	(?)
Красносельський Габріель	Корицький Кшиштоф	1649–650
Красносельський Миколай	Корицький Кшиштоф	1649–1650
Кучковський Єжи	Корицький Петро	1648–1650
Рожно Ян	Гурський Станіслав	1650 р.
Чечель	Царина	1650 р.

Такою є загальна картина офіцерського складу надвірного війська князя Владислава Домініка Заславського упродовж 1632–1656 рр. Значимість

кількох десятків згадуваних осіб важко переоцінити, адже командири – це кістяк будь-якої армії, незалежно від того державна вона чи приватна.

Список літератури

- Ворончук І. Родоводи волинської шляхти XVI – першої половини XVII ст. / І. Ворончук. – К. : Вища школа, 2009. – 511 с.
- Мицик Ю. А. Волинь в роки визвольної війни українського народу середини XVII ст.: документи і матеріали / Ю. А. Мицик, В. І. Цибульський. – Рівне : Перспектива, 1999. – 120 с.
- Яковенко Н. Дзеркала ідентичності. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI – початку XVIII століття / Н. Яковенко. – К. : Лаурис, 2012. – 470 с.

4. Adamczyk J. L. Fortyfikacje stałe na polskim przedmurzu od połowy XV do końca XVII wieku / J. L. Adamczyk. – Kielce : Politechnika Świętokrzyska, 2004. – 250 s.
5. Anusik Z. Studia i szkice staropolskie / Z. Anusik. – Łódź, 2011.
6. AGAD. Archiwum Skarbu Koronnego. – Oddział 86. – Syg. 40, mkf A-20565.
7. AGAD. Archiwum Warszawskie Radziwiłłów. – Dział V (listy domów obcych). – mkf 81959.
8. AGAD, Zakroczym, księgi grodzkie, relacje, nr 5, k. 459–461.
9. Archiwum Państwowe w Krakowie. Dział na Wawelu. – Archiwum Sanguszków, Teki arabskie. – Teka 129/10.
10. Archiwum Państwowe w Krakowie. Dział na Wawelu. – Archiwum Sanguszków, Teki arabskie. – Teka 141/27. (Sprawa gromady miasta Ostrożecka przeciw rotmistrzowi tegoż Xcecia Wołskiemu).
11. Archiwum Państwowe w Krakowie. Dział na Wawelu. – Archiwum Sanguszków, Teki arabskie. – Teka 252/20.
12. Archiwum Państwowe w Krakowie. Dział na Wawelu. – Archiwum Sanguszków, Teki arabskie. – Teka 452/5. (Regestr Pocztów iak wiele mają stawać pod Chorągwią Usarską Nadworną Moją).
13. Archiwum Państwowe w Krakowie. Dział na Wawelu. – Archiwum Sanguszków, Teki arabskie. – Teka 563/3.
14. Armia Koronna w latach 1651 – 1653. Cz. II. Tomasz Ciesielski // SMHW. – Białystok, 2003. – T. XL.
15. Ciesielski T. Sejm brzeski 1653 r. Studium z dziejów Rzeczypospolitej w latach 1652–1653 / T. Ciesielski. – Toruń, 2002. – 308 s.
16. Czaplinski W. Życie codzienne magnaterii polskiej w XVII wieku / W. Chaplinski, J. Dlugosz. – Warszawa, 1976. – 260 s.
17. Herbarz szlachty polskiej. – Warszawa, 1910. – T. VII.
18. Janas E. Społeczne aspekty rozwoju husarii w latach 1648–1667 / E. Janas, L. Wasilewski // SMHW. – T. XXIII. – Warszawa, 1981. – S. 65–112.
19. Kościelniak K. Kadra oficerska w wojsku koronnym w latach 1576–1648 / K. Koscielniak // Studia nad zawodem wojskowym. – Toruń, 2011. – 253 s.
20. Kwartalnik historii kultury materialnej. – Warszawa, 2003. – Nr 2. Marek Wagner. Inwentarze ruchomości oficerów wojsk koronnych z drugiej połowy XVII wieku.
21. Latopisiec albo Kroniczka Joachima Jerlicza, rękopismu wydał K. Wł. Wojciecki. – T. I. – Warszawa, 1853.
22. Nagielski M. Druga wojna domowa w Polsce. Z dziejów polityczno-wojskowych Rzeczypospolitej u schyłku rządów Jana Kazimierza Wazy / M. Nagielski. – Warszawa, 2011. – 374 s.
23. Polski Słownik Biograficzny. – Kraków, 1938. – T. IV.
24. Polski Słownik Biograficzny. – Wrocław-Warszawa-Kraków. – T. XIV.
25. Polski Słownik Biograficzny. – Warszawa-Kraków, 2008. – T. XLV/2.
26. Rps PAN Kr. 395. Dokumenty do historii wojskowości w Polsce.
27. Starożytności historyczne polskie, czyli pisma i pamiętniki do dziejów dawnej Polski, listy królów i znakomitych mężów, przypowieści, przysłowia i t.p. Z rękopismów zebrał i przydał żywoty uczonych polaków Ambrozy Grabowski. – Tom 1. – Kraków, 1840. (Utarczka z Kozakami r. 1638 – List JP. Choińskiego, Półkownika nad ludem Xcia Jmci Ostrogskiego Koniuszego koronnego, pisany dnia 17 Czerwca 1638 do tegoż).
28. Wagner M. Kadra oficerska armii koronnej w drugiej połowie XVII wieku / M. Wagner. – Toruń, 1995. – 195 s.
29. Wimmer J. Wojsko i skarb Rzeczypospolitej u schyłku XVI i w pierwszej połowie XVII wieku. – Studia i materiały do historii wojskowości / J. Wimmer. – Warszawa, 1968. – T. XIV. – S. 3–91.
30. Wisner H. Janusz Radziwiłł (1612–1655). Wojewoda wileński, hetman wielki litewski / H. Wisner. – Warszawa, 2000. – 270 s.
31. Władysława IV krola polskiego wielkiego Xiążęcia litewskiego listy i inne pisma urzędowe. Z rękopismów zebrał Ambr. Grabowski. – Kraków, 1845. – Do Xcia... Ostrogskiego.
32. Źródła i materiały do dziejów szlachty województwa sandomierskiego w XVI-XVIII wieku. Tom 1. Rejstry pospolitego ruszenia szlachty sandomierskiej z XVII wieku. Opracowanie Jacek Pielas. – Kielce, 2009. (Rejestr z okazowania powiatu stężyckiego 25 sierpnia 1648 roku; Rejestr z popisu pospolitego ruszenia powiatu stężyckiego 11 sierpnia 1649 roku). – 98 s.

I. Gavryliuk

THE OFFICERS OF PRIVATE ARMY OF PRINCE WLADISLAW DOMINIQUE ZASLAWSKI (1632–1656)

This article examines private military command of Ostroh ordinate, Prince Vladislav Dominik Zaslavsky in a second quarter of 17th century. Research determines the principles of private armies in the Polish–Lithuanian Commonwealth, analyzes the structure of officers in private formations, presents biography of the greatest prince officers, and defines service years of eighty representatives Vladislav Dominik Zaslavsky military command within the specified time period.

Keywords: military command, private armies, Vladislav Dominik Zaslavsky, Polish-Lithuanian Commonwealth.

Матеріал надійшов 16.01.2014